

Nr 35

Utlåtande i anledning av motion angående tilläggsjukpenningen vid barnsbörd.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II:114, av herr *Börjesson* i Falköping.

Motionens syfte är, att den regel i lagen om allmän försäkring, som för rätt till tilläggsjukpenning vid barnsbörd förutsätter en angiven lägsta sjukpenningklassplacering under viss tid, skall kompletteras med bestämmelser som medger sådant hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet, att t. ex. kvinna, som av slarv eller oförstånd försummat att anmäla arbetsinkomst till försäkringskassan och därför ej blivit sjukpenningklassplacerad efter sina inkomstförhållanden, likväl skall kunna få rätt till tilläggsjukpenning, om hon tillförlitligen styrker att hon haft inkomst av förvärvsarbete under minst en tid av 270 dagar före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför.

I motionen har hemställts, ”att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att sådana bestämmelser införes i lagen om allmän försäkring beträffande försäkrad kvinnas rätt till tilläggsjukpenning vid barnsbörd att vid bedömning av ett ärende då kvinnas rätt härtill kan ifrågasättas på grund av hennes uraktlåtenhet att lämna vederbörlig anmälan till försäkringskassan om inkomstförhållanden etc. största möjliga hänsyn tas till den primära frågan om kvinnan i övrigt uppfyllt de krav som rätt till tilläggsjukpenning förutsätter; samt att vid bedömningen även hänsyn tas till kontrollerbara handlingar som bestyrker att vederbörande de facto äger rätt till ifrågavarande förmån”.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Förmåner inom sjukpenning- och moderskapsförsäkringen

Den som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring äger rätt till sjukpenning på grundval av placering i sjukpenningklass. Varje försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa och har inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kronor om året skall vara placerad i sjukpenningklass med hänsyn till nämnda inkomst. Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa men vars inkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kronor, skall ändå vara placerad i viss sjukpenningklass, om hon är gift och stadigvarande sammanbor med sin make eller med barn under 16 år till henne eller hennes make eller med någon, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn (den s. k.

hemmafruförsäkringen). Sjukpenningplacering enligt sistnämnda regel gäller dock inte för tid efter den månad, varunder kvinnan fyller 67 år. Sjukpenningklasserna är 21 till antalet. Sjukpenningbeloppen för dag varierar från 6 kronor i klasserna nr 1 och 2 till 52 kronor i klass nr 21. Av sjukpenningbeloppet i varje klass utgör sex kronor grundsjukpenning och återstoden tilläggssjukpenning. Sjukpenning utgår enligt huvudregeln vid sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften.

Kvinnlig försäkrad som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år, har vid barnsbörd rätt till *moderskapspenning*. Moderskapspenning utgör vanligen 1 080 kr. För rätt till moderskapspenning är det icke en förutsättning att kvinnan är placerad i sjukpenningklass.

Därest en kvinnlig försäkrad i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete, har hon enligt 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring rätt till *tilläggssjukpenning*, även om sjukdom inte föreligger. En förutsättning är dock att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre, d. v. s. haft minst 2 600 kr. i arbetsinkomst, eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass, om hon fyllt 16 år. Tilläggssjukpenning som nu sagts utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för 180 dagar. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd endast under förutsättning att kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Barntillägg utgår ej till sjukpenning vid barnsbörd.

Beslut rörande sjukpenningklassplacering

Allmän försäkringskassa skall i samband med inskrivning av försäkrad besluta angående den försäkrades placering i sjukpenningklass. Inskrivning sker i allmänhet då vederbörande fyller 16 år eller inflyttar från utlandet. Den försäkrades placering i sjukpenningklass skall omprövas då vissa omständigheter som närmare angives i lagen om allmän försäkring (3 kap. 5 §) inträffar. Sådan omprövning skall, såvitt här är av intresse, ske när till kassans kännedom kommit att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för placeringen i sjukpenningklass. Sådan kännedom erhåller kassan i främsta rummet genom anmälan från den försäkrade. Enligt 3 kap. 6 § lagen om allmän försäkring är försäkrad skyldig att så snart ske kan och senast inom två veckor till den allmänna försäkringskassan anmäla sådan ändring i inkomstförhållandena som nyss sagts.

Ändring av klassplaceringen i fall av ändrade inkomster får ske tidigast vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats. Dock får försäkrads placering i sjukpenningklass inte ändras under tid då denne lider av sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Den omständigheten att tilläggssjukpenning utgår vid barnsbörd enligt 3 kap 13 § lagen om allmän försäkring utgör inte hinder för ändring av klassplaceringen i höjande riktning. Där-

emot skall enligt förarbetena till lagen (prop. 1954:144 s. 83 f.) en inkomständring, som beror på kvinnans genom graviditeten nedsatta arbetsförmåga, inte påverka hennes sjukpenningklassplacering.

Beslut av försäkringskassa rörande sjukpenningklassplacering kan överklagas hos riksförsäkringsverket. Mot riksförsäkringsverkets beslut kan talan föras hos försäkringsdomstolen.

Klassplaceringskontroll

Att sjukpenningförsäkringen är av obligatorisk karaktär innebär inte bara att den som är förvärvsarbetande har rätt att vara placerad i den sjukpenningklass, som motsvarar hans inkomst, utan också att han har skyldighet att tillhöra denna klass. Försäkringskassorna skall därför utöva en fortlöpande kontroll av de försäkrades klassplaceringar. Kassorna har i sin kontrollverksamhet hjälp av vissa till dem inkommande uppgifter. I detta hänseende må nämnas följande.

Enligt *förordningen den 21 maj 1954 om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgifter rörande arbetsanställning* skall arbetsgivare till försäkringskassa lämna uppgift bl. a. då arbetstagare anställs och anställningen är avsedd att vara längre tid än fyra veckor samt då anställning upphör efter att ha varat längre än sådan tid. Arbetsgivare, som försummar sin uppgiftsskyldighet, kan straffas med böter, högst 100 kr. Detta gäller dock inte om omständigheterna ger vid handen att underlåtenheten haft sin grund i ett tillfälligt förbiseende.

Även andra uppgifter, som är av betydelse i förevarande sammanhang, inkommer till försäkringskassorna. Således inkommer uppgifter från folkbokföringen om civilståndsåndringar, flyttningar till annan ort, nya yrkesbeteckningar m. m. Uppgifter som lämnas i samband med att ersättningsanspråk framställs kan påkalla inkomstutredning.

Det åligger lokal skattemyndighet på den ort där den försäkrade är mantalsskriven att bestämma hans pensionsgrundande inkomst. För varje år för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Poängen skall registreras av försäkringskassan, som erhåller kännedom om poängen genom att en s. k. inkomstavi överlämnas till vederbörande försäkringskassas centralkontor. Detta skall ske senast den 15 oktober året efter inkomståret.

I ett *circulär år 1964* (nr A 17) har *riksförsäkringsverket* rekommenderat försäkringskassorna att åtminstone vartannat år företaga klassplaceringskontroll med användande av de aktuella inkomstlängder, som förvaras hos kommunerna.

Sjukförsäkringsavgiften för den försäkrade

Varje försäkringskassa har sina särskilda sjukförsäkringsavgifter, som fastställs av riksförsäkringsverket efter kassans hörande. Avgift för tilläggssjukpenning utgår för varje kalendermånad, under vilken försäkrad varit tillförsäkrad tilläggssjukpenning. Storleken av avgiften för tilläggssjukpenning beror bl. a. på storleken av den tillförsäkrade tilläggssjukpenningen. En ändring i sjukpenningklassplaceringen medför således också ändrad avgift för tilläggssjukpenning. Uträkning av varje försäkrads

avgift görs av den försäkringskassa som den försäkrade tillhört under det år som avgiften avser. Sjukförsäkringsavgift debiteras och uppbäres tillsammans med de allmänna skatterna. Vanligen tas vid fastställandet av preliminär skatt hänsyn till sjukförsäkringsavgift.

Förarbeten och praxis m. m.

Socialvårdskommittén, som år 1944 lade fram förslag till lag om allmän sjukförsäkring (SOU 1944:15), upptog i förslaget regeln, att sjukkassas beslut rörande någons inkomst av förvärvsarbete i första hand skulle grundas på de upplysningar, som kassan kunde inhämta av sjukkassemedlemmen eller hans arbetsgivare. Medlem skulle vara skyldig anmäla mera avsevärda och stadigvarande ändringar i sina arbetsinkomster. Ändring i sjukpenningförsäkringen fick inte ske retroaktivt.

Socialförsäkringsutredningen, vars betänkande SOU 1952:39 låg till grund för år 1954 vidtagna ändringar i 1946 års lag om allmän sjukförsäkring, anförde följande.

För att åstadkomma en snabb anpassning av medlemmarnas sjukpenningförsäkring till aktuella förhållanden bör det emellertid i första hand åligga varje medlem att snarast möjligt anmäla inkomständringar, som är av betydelse för sjukpenningförsäkringen. En sådan föreskrift finnes redan i sjukförsäkringslagen. Underlåter medlem sin anmälningskyldighet och är han i anledning därav placerad i sjukpenningklass, som uppenbarligen är för hög med hänsyn till hans inkomstförhållanden, skall kassan kunna nedsätta eller indraga sjukpenningen vid inträffad sjukdom. Är den försäkrade placerad i för låg sjukpenningklass, får däremot inte förekomma någon justering av sjukpenningklassen. Den försummade anmälningsplikten får nämligen inte åberopas till fördel för medlemmen, vars avgifter beräknats efter den låga klassen.

Lagen om allmän sjukförsäkring trädde kraft vid 1955 års ingång. Vid samma tidpunkt genomfördes efter beslut vid 1954 års riksdag en allmän och obligatorisk moderskapsförsäkring med i princip samma uppbyggnad som den som numera är anknuten till sjukförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring. Bland bestämmelserna rörande moderskapsförsäkring intogs på förslag av socialförsäkringsutredningen (SOU 1954:4) — till förhindrande av missbruk av försäkringen — föreskriften att tilläggspenning skulle tillkomma endast den, som emedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit obligatoriskt försäkrad för tilläggspenning. Varken i socialförsäkringsutredningens betänkande eller i övriga förarbeten till 1954 års reform beträffande moderskapsförsäkringen redovisas några närmare överväganden rörande verkan av försummad anmälningskyldighet. Ej heller i samband med senare genomförda förbättringar av moderskapsförsäkringen förekommer redovisning av sådana överväganden.

Genom ett flertal avgöranden av *försäkringsdomstolen* har fastslagits att försäkrade, som inte har blivit placerade i sjukpenningklass på grund av att försäkringskassan saknat kännedom om att de haft anställningsinkomst, inte kunnat bli retroaktivt placerade i sjukpenningklass under åberopande av att arbetsgivaren försummat sin anmälningskyldighet, om det samtidigt visat sig att den försäkrade själv underlåtit att anmäla att han tagit anställning.

Utredningen angående indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter avlämnade i oktober 1967 ett betänkande (stencil Fi 1967:10), innefattande bl. a. en teknisk översyn av allmänna skatteberedningens år 1964 framlagda förslag rörande socialförsäkringarnas finansiering. Skatteberedningens förslag avsåg enbart de s. k. grundförmånerna, nämligen folkpensioneringen och försäkringarna för sjukvårdsersättning och grundsjukpenning. I det år 1967 avgivna betänkandet behandlas ett under remissbehandlingen av skatteberedningens betänkande framkommet förslag rörande finansieringen av försäkringen för tillägssjukpenning. Detta finansieringsförslag innebar bl. a. att löntagarnas tillägssjukpenning (inklusive tillägssjukpenning vid barnsbörd) skulle finansieras helt med arbetsgivaravgifter. Enligt utredningen skulle förslaget, om det genomfördes, medföra vissa konsekvenser för sjukförsäkringens administration. Sålunda skulle klassplaceringstekniken påverkas. Utredningen anför, att det skulle bli svårt att upprätthålla principen att den enskilde försäkrade själv måste svara för att hans placering i sjukpenningklass är riktig i förhållande till hans inkomster. Enligt utredningen torde det visserligen inte vara möjligt att ändra på den försäkrades primära ansvar för att försäkringskassa får uppgifter för hans sjukpenningklassplacering. Emellertid finner utredningen, att en betydligt förbättrad kontroll mot annat uppgiftsmaterial blir nödvändig. Den bästa utvägen härvidlag synes utredningen vara att föreskriva skyldighet för arbetsgivare att regelbundet — förlagsvis en gång om året — till försäkringskassan sända in uppgift om den aktuella inkomsten för alla som är anställda hos arbetsgivaren. Med ledning av dessa uppgifter och den ytterligare utredning som granskningar av uppgifterna kunde ge anledning till skulle kassan få bedriva en fortlöpande revision av klassplaceringen.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring har försäkrad rätt till sjukpenning på grundval av placering i sjukpenningklass. Avgörande för klassplaceringen är den försäkrades årliga inkomst av förvärsarbete. Det åligger den försäkrade att till försäkringskassan anmäla inkomständringar, som är av betydelse för klassplaceringen. Det är i främsta rummet genom sådan anmälan som försäkringskassan får underlag för beslut i fråga om sjukpenningklassplacering.

Kvinnlig försäkrad, som i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärsarbete, äger rätt till tillägssjukpenning. En förutsättning är att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i lägst sjukpenningklass 3. Tillägssjukpenning som nu sagts utgår under högst 180 dagar.

Motionens syfte är att nyssnämnda regel, som för rätt till tillägssjukpenning vid barnsbörd förutsätter en angiven lägsta sjukpenningklassplacering under viss tid, kompletteras med undantagsbestämmelser, som kan medge hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet. Sålunda anför motionären, att t. ex. kvinna, som av slarv eller oförstånd försummat att anmäla arbetsinkomst till försäkringskassan och därför ej blivit sjukpenningklassplacerad efter sina inkomstförhållanden, likväl bör

kunna få rätt till tillägssjukpenning, om hon tillförlitligen styrker att hon haft inkomst av förvärvsarbete under den tid som avses i berörda regel.

Enligt utskottets mening står bestämmelser med sådant innehåll som motionären föreslår inte i överensstämmelse med grunderna för gällande sjukpenningssystem. Sålunda är det genomgående placeringen i sjukpenningklass och inte den faktiska arbetsinkomsten för förfluten tid som är avgörande för rätten till sjukpenning. Till placeringen i sjukpenningklass an knyter för övrigt också — mot vad motionären synes anta — debitering och uppbörd av den försäkrades avgift för sjukpenning. Vidare gäller genomgående den principen, att den enskilde försäkrade själv måste svara för att hans placering i sjukpenningklass är riktig i förhållande till hans inkomster. Motionärens förslag skulle, om det genomfördes, innebära att sistnämnda princip genombröts beträffande tillägssjukpenningen vid barnsbörd men bibehölls intakt inom sjukpenningförsäkringen i övrigt. Sådan åtskillnad är enligt utskottets uppfattning inte försvarlig. Om de föreslagna undantagsbestämmelserna skulle utformas att avse även annan sjukpenning än sådan som utgår vid barnsbörd, måste detta resultera i avsevärda tillämpningssvårigheter i fråga om kontroll och utredning.

Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet motionen. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II:114, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 maj 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s)*, Edström (fp), och Blomquist (h);

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Rimmerfors (fp)*, Bengtsson i Varberg (s), fröken Sandell (s), herrar Gomér (cp), Ringaby (h), fru Svensson (s)* och herr Göransson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.